

TÜRK HALK ŞİİRİNDE MISRA BAŞI KAFİYELER*

Dr. Doğan KAYA

Şiirde ses zenginliği; bünyesinde aynı sesi bulunduran hece ve kelimelerle, ünlü-ünsüz ilişkileriyle, aynı kelimenin tekrarıyla, kafiye ve rediflerle sağlanır.

Tam olarak tarifi yapılamamış olan kafiye, genellikle, nazımda mısra sonlarındaki ses benzerliği olarak nitelendirilir. Şiirde ahengin sağlanmasında önemli rol oynamasının yanı sıra kafiyenin, nazım şekillerinin meydana gelmesinde de belirleyicilik vasfı vardır.

Türk şiirinin ilk örneklerinde kafiye, mısra başındaydı. Reşit Rahmeti Arat, **Eski Türk Şiiri** adlı eserinde, kafiye nazmın en önemli şartlarından biri olarak görür ve tespit edilebilen ilk Türk şiirlerinde kafiyenin mısra başında kullanıldığına işaret eder. Osman Fikri Sertkaya bunları “baş kafiye” olarak isimlendirir ve baş kafiyenin göz için olduğunu düşünür.¹ Buna gerekçe olarak; -istisnalar olsa da-başkafiyenin aynı ünlü yahut ilk iki sesinin aynı ünsüz+ünlü ile olmasını gösterir. Mısralar ünlü ile başlıyorsa ünlünün yanındaki ses o kadar önemli değildir, lâkin ünsüz ile başlıyorsa ünsüzün yanına gelen sesin aynı olması gerekir ve ünlülerden **i/i**, **o/u** ve **ö/ü**’nün farkı aranmaz. Sözcüğü şu şiirde dördlükler **kö/kö/kö/kö**, **a/a/a/a**, **mun/mun/mun/mun** ve **yi/yi/yi/yi** sesleriyle başlatılmıştır.

*kök kalık teg yuklunmaksız azsız suksuz
körgülüğ neñ uşık ekşer tapgulugsuz
körser sizni yig yörügçe körmeksizin
körür olar kirtü arıg burkanlarıg*

*adruklarka tükellig bir tüzünümnüñ
ayagulug burkanıñlı ikegünüñ
atırtların adrukların kim yime neñ*

* Yayımlandığı yer: Bu çalışma önce Bayburt’ta düzenlenen *Dede Korkut 4. Kültür-San’at Şöleni* (13-19.7.1998’nde bildiri olarak sunulmuş, daha sonra *Erciyes*, S. 250, 10,1998, s. 100-105’te yayımlanmıştır.

1. Osman Fikri SERTKAYA, “Eski Türk Şiirinin Kaynaklarına Toplu Bir Bakış”, *TD- Türk Şiiri Özel Sayısı I (Eski Türk Şiiri)*, S. 409, Ocak 1986, s. 43.

ay teñrili aydınlı teg atırmazlar

.....

mundag yañın kimler sizni kolulayu

munılayu körgeli neñ umasarma

munçakıa ömek öze kutrulurlar

muna bu mat muñadınçig edgüñ erür

.....

yılayu teg savka sözke tayaklıgın

yilvi teg ök tınlıglarka okıdgalı

yirtünçünüñ umugları birer ödte

yindem ermez nomlamakı nomlamazı²

Bu kafiyeler, genellikle tek sese dayalı ve yarım (assonans) kafiye olarak karşımıza çıkar. Ne var ki, mısra başında yer alan kafiyeler zamanla mısra sonuna kaymıştır. Arat, kafiyenin mısra başından mısra sonuna gelişini de vurguda arar. Arat'ın bu konudaki görüşleri şöyledir:

“Kafiyeyi teşkil eden hece ancak diğer hecelerden farklı ve daha kuvvetli telaffuz edildiği vakit bir ahenk unusuru olabileceğine göre bunların vurgu

2. Tercümesi:

Gökyüzü gibi ulaşmaz hırssız ve tamahsız,
görülecek hiç bir şey, harf ve hece bulunmaz,
size baksalar bile, en üstün tefsir yollu görmeyip,
onlar ancak hakiki, temiz burkanları görürler.

Seçkinlere layık bir asilimin.
saygı değer burkanın her ikisinin
hiç kimse onların farklarını, başlıklarını,
ay tanrısı ve ay ışığı gibi birbirinden ayrılmaz.

.....

Bu şekilde kimse sizi kollayarak, böylece
görmeğe hiç bir vakit muktedir olmasa bile,
onlar bu kadcık düşünmekle dahi kurtulurlar;
işte bu öyle senin fevkalade bir iyiliğindir.

.....

Büyü gibi söze-sava destek olup,
tılsım gibi de canlılara bildirmek için,
dünyanın ümitlerinin her devirde
vaaz edip-etmemesi her vakit şart değildir.

Reşid Rahmeti ARAT, *Eski Türk Şiiri*, Ank., 1986, s. 156-160.

altında olması şarttır. Bugün mısraların sonunda bulunan kafiye, Türkçenin bugün için tabii olan kelime vurgusuna uymaktadır. Türkçede esas vurgu kelimenin sonunda, ikinci derecedeki vurgu ise, kelimenin başındadır. Kelime ortasındaki heceler umumiyetle vurgusuz olup, bu hususiyetlerden dolayı, telaffuzda çok defa düşmektedir. Eski Türk şiirinde asıl ahengin te'mininde esas unsur olan kafiye, mısra başında bulunduğuna göre, bu ilk hecenin bugünkünden farklı olarak, vurgulu olması veya öyle telaffuz edilmesi icap eder. Türk şiirinde kafiyenin mısra başından sonuna geçmesini de bu vurgu keyfiyetinin inkişafı ile ilgili olacaktır.”³

Arat, bu tespitinde son derece isabetlidir. Ancak şiirde kafiyenin mısra başından mısra sonuna kaymasını salt bu sebebe bağlayamayız. Arap ve Fars gibi diğer kültürlerle temasımız sonucu onlardan aldığımız edebi şekil ve şiir tekniklerinin de bunda rolü olduğunu göz ardı etmememiz gerekir. Nitekim bu çalışmamızda yararlandığımız Divanü Lügati't-Türk, Kutadgu Bilig, Atabetü'l Hakayık'ta bunun ilk örneklerini görmekteyiz. Mısra başı kafiyelerinin sona kayması birden olmamış, yüzyıllar boyu sürmüştür. Bilinen ilk Türk şairlerinden Aprınçur Tigin, Pratyaya Srı, Kamala Ananta Srı ve Sılıg Tigin'in şiirlerinde açıkça görülen bu gelenek, sonraları mısra içlerine daha sonra da mısra sonlarına kaymıştır. Adını zikrettiğimiz bu şairlerin ve adları tespit edilemeyen diğer şairlerin hemen hemen bütün şiirlerinde hep mısra başı kafiye geleneğine uyduklarını görürüz. Epeyce olan bu örneklerden biz sadece her birinden birer tanesini sunuyoruz:

Aprınçur Tigin: Gerek mısra başında gerekse mısra içinde b, k, r, t, v, y sesleriyle başlayan kelimeleri kullanılmıştır. Ahengi sağlamak için kimi zaman mısra tekrarı yoluna gidilmiştir.

*[biziñ teñrimized]güsi redni tiyür
[biziñ teñrimized]güsi redni tiyür
[ridni]de yig meniñ edgü [teñr]im alpım bekrekim
ridnide yig meniñ teñrim alpım bekrekim*

*bilegüsüz yiti vaj[ır ti]yür
bilegüsüz yiti vajı[r ti]yür
vajırda ötoi biligligim tüzünüm yarukum*

³. Reşid Rahmeti ARAT,a.g.e., s. 19.

vajırda ötoi biligligim bilgem yanām

*kün teñri yarukın tef köküzlügüm bilgem
kün teñri yarukın tef köküzlügüm bilgem
körtle tüzün teñrim külügüm küzünçüm
körtle tüzün teñrim burkanım bulunçsuzum⁴*

Pratyaya Srı: a, b, k, o-ö, t, y sesleriyle başlayan kelimeler tercih edilmiştir. I. dörtlükte, **t**, II. dörtlükte **ö**, III. dörtlükte **a** sesliyle mısra başı kafiyelerine uyulmuştur.

*tuyunmak-ık tanuklagu öd-kedeği
tadta yığı üç erdinig umug tudup
tudçı isdim bodılıg yig yorig öze
tolp yirdinçüg tuyunmakta ornadayın*

*öridip yig öşeliksiz bodıçıtıg
ödünürmen küdenleyü tınlıglarıg
örgüt yorıp yig yorigta erinmeksiz
öz-üm oşup oşgurayın öñilerig*

*alku ödte sözler üçün ketü üzüm
atınlarka kergek bolgay sakınç öz-e*

⁴. Tercümesi:

*Bizim tanrımızın iyiliği ceoherdir derler,
bizim tanrımızın iyiliği ceoherdir derler,
ceoherden daha üstün benim iyi tanrım, alpım, kudretlim,
ceoherden daha üstün benim iyi tanrım, alpım, kudretlim,*

*Elmas için bilenmeden keskin derler,
elmas için bilenmeden keskin derler;
elmas daha keskin benim bilgirim, asilim ışığım,
elmas daha keskin benim bilgirim, bilgem, fi'lim*

*Benim güneş tanrı gibi göğüslüm, bilgem,
benim, güneş tanrı ışığı gibi, göğüslüm, bilgem;
güzel, asil tanrım, şöretlim, koruyucum,
güzel, asil tanrım, burkanım, bulunmazım.*

Reşid Rahmeti ARAT, Eski... s. 16-17.

*ança munça yıgıp koşdum BIRATYA ŞİRİ
asıg bolup tınlıglarka burkan bolzunlar*⁵

Kamala Ananta Srı: Örnek aldığımız şiirde ağırlıklı olarak a, b, k ve ü sesleri kullanılmıştır.

*aç kız başlap üç türlüg yavız adalar
amtika ok tavorak bakup amrılıp
arka kamağ biş ajun tınlıglar oguşı
alasız bir teg meñilig bolzunlar*

*ögüm kañım başlap alku tınlıglar
üşüksüz nomlug aşıg aşayu
ürlüksüzin bilip alku nomlarınıñ
üslünçüte burkan kutın bulzunlar*

*bu buyan edgü kılınçınıñ tüşinte
burkan kutın bulup men KAMALA ANANTA ŞİRİ kininte
bud kötürmeçe tınlıglar oğlanlarıña
bulturayın Nırvanıg añ üşlünçüsinte*⁶

5. Tercümesi:

*Nüfuz etmeği tanıklama zamanına kadar,
her şeyin üstünü olan üç cevheri ümit edinip,
daima (badhi) nin üstün hareketi ile
bütün dünyayı nüfuz etme içinde yerleştireyim.*

*En üstün yüksek (bodhicitta)'yı meydana getirip,
canlıları, misafir karşılar gibi, buyur ederim,
her vakit üstün hareketle üşenmeden yürüyüp,
kendim geçip, başkalarını da geçeyim.*

*Her zaman söylenmek için, ben PRATYAYA SRI,
başkalarına gerek olur düşüncesi ile,
bunları şöyle böyle toplayıp, bizzat nazmettim;
canlılara faydalı olsun, onlar da burkan olsunlar.*

Reşid Rahmeti ARAT, Eski ..., s. 152-153.

6. Tercümesi:

*Açlık, sıkıntı başta olmak üzere üç türlü fena âfetler
şu anda derhal gidip sükunet bulup*

Sılıg Tigin: Mısra başlarında **a** ve **b**, mısra içlerinde de **b** ve **k** ünsüzleri kullanılmıştır.

*alku türlüğ adalarta umug boltaçı
arış arıg bu yitiken sudur ediniğ
ağzanıp minn küün tükel yakturup
adınlarka ülemiş buyan küçinte*

*adıncıg iduk kagan kan suusu
ağır buyanlığı / kuñ tay kıu katı
ançulayu ok kuñ kıu katı Kuşala Sit ibala / başlap
altun urugları birle*

.....
*bu buyan edgü kılınç küçinte
burkan kutın bulupbiz esen SILIG TİĞİN birle kininte
but kötürmece tınlıg oğlanıña
bulturayın Nırvanıg añ tüpinde ⁷*

*diğer beş alemdeki mahluklar da
istisnasız hepsi birden huzura kavuşsunlar*

*Annem ve babam başta olmak üzere bütün canlılar
her vakit töre nimetinden istifade ederek,
bütün törelerin devamlı olmadığını bilip,
göçerken burkan saadetini bulsunlar.*

*Bu iyilik ve iyi amelin karşılığında
burkan saadetini bulup, ben KAMALA ANANTA ŞRİ
sonunda ayakta dolaşan canlıların oğlanlarına
tam göçerken (Niroana)'yı buldurayım.*

Reşid Rahmeti ARAT, Eski ..., s. 234-235.

7.

Tercümesi:

*Her türlü tehlike anlarında ümit olan
bu temiz, duru Yitiken sutra cevherini
okuyup, bin mumu tamamen yakıtılarak,
başkalarına üleştirilen bu iyilik sayesinde,*

*Seçkin, aziz hükümdar saadeti,
çok fazilet sahibi dul imparatoriçe,
aynı şekilde imparatoriçe saadeti ve*

Tunca Kortantamer mısra başı kafiyelerini; “*kelime başı sesi tekrarı*” olarak niteler ve onların şiirde hem küçük süslemeler oluşturduğunu hem de tonlamaya ve anlama katkıda bulunduğundan söz eder.⁸ Vasfi Mahir Kocatürk ise, yerinde bir tespitle mısra başlarında, ortalarında ve sonlarındaki ses tekrarlarını kafiye olarak kabul eder. Sözgelisi;

Kutsuz kuzuğa kirse kum yağar

(İşi aksi giden kişi kuyuya girse kum yağar.)⁹

Korkmuş kişiye koy başı koş görünür

(Kormuş adama koyun başı çift görünür.)¹⁰

atasözlerindeki “*k*” sesini kafiyeden sayar ve veznin ilk şekillerinin bu tarzda söylenmiş iki mısranın alt alta gelmesiyle vücut bulduğundan söz eder.¹¹ Gerçekten de **Divanü Lügati’t-Türk**’te yer alan pekçok atasözü, manzum şekilde karşımıza çıkar. Bunlar iki mısra halinde ve çoğunlukla aynı sesle başlayan kelimelerle söylenmiş koşuklardır. İşte birkaç örnek.

Kiçik uluğa turuşmas

Kırguy sonğurka karışmas

(Küçük büyüğe karşı koymaz, atmaca sunkara karşı duramaz.)

(C.II, s. 95.)

*Kusala ile Siddhipala başta olmak üzere,
altın çocukları ile birlikte;*

.....

*Bu fazilet ve iyilikler sayesinde
burkan saadetini bulup, biz Esen ve SILIG TİĞİN birlikte
sonunda ayak üzerinde dolaşan canlıların oğlanlarına
en nihayet Nirvana’yı bulduralım.*

Reşid Rahmeti ARAT, *Eski ...*, s. 238-239.

⁸. Tunca KORTANTAMER, , “Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*, Ank., 1993, s. 307.

⁹. Kaşgarlı Mahmud, *Divanü Lügati’t-Türk*, (Haz. Besim ATALAY), C. I, s. 457-458.

¹⁰. Kaşgarlı Mahmud, a. g. e., C. III, s. 126.

¹¹. Vasfi Mahir KOCATÜRK, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ank., 1970, s. 20-21.

Kuruğ yıgaç egilmes

Kurmış kiriş tügülmes

(Kuru ağaç eğilmez, kurulu kiriş bükülmez) (C. I, s. 198.)

Kuzda kar eksümes

Koyda yağ eksümes

(Kuzeyde kar, koyunda yağ eksik olmaz.) (C. I, s.326)

Sakak bıçar

Sakal okşar

(Gizlice çeneyi keser, fakat sakalı okşar) (C. I, s. 282.)

Tatsız Türk bolmas

Başsız börk bolmas

(Acem'siz Türk olmaz, başsız da börk olmaz.) (C. I, s. 349-350)

Tolum anutsa kulun bulur

Tolum unutsa bulun bolur

(Silahı hazırlayan tay bulur, silahı unutan tutsak olur.) (C.I, s. 215).

Keçe turup yorır erdim

Kara kızıl böri kördüm

Katığ yanı kura kördüm

Kaya körüp baku ağıdı

Gece kalkıp yürdüm

Kara -kızıl kurt gördüm

Kuvvetli ve sert yayımı kurdum

Beni görüp yokuşa ağıdı

(C. III, s. 219)

Divan'da olduğu gibi kültürümüzün temel eserlerinden olan **Kutadgu Bilig** ve **Atabetü'l Hakayık**'ta da bu tarzda söylenmiş pekçok örnek vardır.

Gerek mısraların başında gerekse mısra içlerinde aynı sesleri taşıyan kelimeleri bir araya getirme gayreti Yusuf Has Hacib'in **Kutadgu Bilig** adlı eserinde da karşımıza çıkar. 6645 beyitten müteşekkil olan bu eserde bu tarzda ortaya konulmuş 2000'den fazla beyit vardır. Aşağıda verdiğimiz örnek de bunlardan rast gele aldığımız bir bölümdür.

- 1412 *Budun koy sanı ol begi koyçısı*
Bağırsak kerek koyka koy kütçisi (b, k)
 (Halk koyun gibidir, bey onun çobanıdır; çoban koyunlara karşı merhametli olmalıdır.)
- 1413 *Kapugda tirildi kalın aç böri*
Ay ilig koyug ked küdezib yori (k)
 (Kapıda birçok aç kurt toplanmıştır; ey hükümdar koyunları iyice muhafaza altına al.)
- 1414 *Buşı bolma işte sen övke yığın*
Buşı bolsa begler buzar beglikin (b)
 (İşinde hiddetli olma, öfkene hâkim ol; beyler hiddetli olursa mülk ve saltanat helaldar olur.)
- 1415 *İrig sözlemegil kişige tilin*
*İrig til ot ol kör küyer teg yalın*¹² (i, g, t, o)
 (İnsanlara kaba söz söyleme; kaba söz alev alev yanan bir ateştir.)

Edib Ahmed bin Yükneki'nin *Atabetü'l Hakayık*'ında aynı geleneğin yaşatıldığını görürüz.

<i>Bahalıg dinar ol biliglig kişi</i>	Bilgili insan kıymetli dinardır.
<i>Bu cahil biligsiz bahasız bişi</i>	Cahil ve bilgisiz, değersiz bir akçedir.
<i>Biliglig biligsiz kaçan teñ bolu r</i>	Bilgili ve bilgisiz müsavi olur mu?
<i>Biliglig tişi er cahil er tişi</i>	Bilgili dişi-erkek, cahil erkek dişidir.
<i>Köni bol könilik kıl atan köni</i> olsun	Doğru ol doğruluk yap doğru doğru
<i>Köni tiyü bilsün kişiler sini</i>	İnsanlar seni doğru olarak bilsinler
<i>Könilik tonın ked kodup egrilik</i> giy	Eğriliği bırakıp doğruluk libasını
<i>Kedim ton talusı könilik tonı</i>	Elbiselerin en iyisi doğruluk libasıdır ¹³

¹². Reşit Rahmeti ARAT, *Kutadgu Bilig I-Metin*, Ank., 1991, s.158-159.

¹³. Edib Ahmed B. Mahmud Yükneki, *Atabetü'l Hakayık*, (Haz. Reşit Rahmeti ARAT), İst., 1951, s. 47, 53, 86, 88.

Mısra başında aynı sesi kullanma geleneği **şaman dualarında** da karşımıza çıkar.

*Ala köskö körörüm kandii?
Ay kuakka tındayrı kandii?
Altın yargı ayladıp bereri kandii?
Ağar yurt kakkadı,
Ay baş yudadı.
Aru Altayım kaytayın?
Ak saaldı adalarım ködürüp kalgan Altayım!
Kejik bereri kandii?
Kindiyibiske kir salbazı kandii?¹⁴*

Başkafiyeler Dede Korkut kitabında da karşımıza çıkar. Türk edebiyatının abide eserlerinden olan **Kitab-ı Dede Korkut**, bu alanda araştırma yapanların da ittifak ettiği gibi, destandan halk hikâyelerine geçiş eseridir.¹⁵ İhtiva ettiği hikâyeler manzum ve mensur yapıdadır. Hadiseler mensur olarak anlatılırken, bilhassa duygu yoğunluğunun çok olduğu yerlerde kahramanlar düşünce, inanç ve ruh hallerini manzum olarak ifade ederler. Ne var ki, bu manzumeler, klasik anlamda ve muntazam yapıda parçalar olmayıp hece bütünlüğü ve durak açısından başarısızdır. Bunlar eserde *soylama* başlığı altında verilir. Üslup yönüyle, seci karakter taşıyan atasözleri ve masal tekerlemeleriyle benzerlik gösterir.

14. Tercümesi:

Elâ gözlerle görebilir miyim?
Aya banzer kuylaklarla işitebilir miyim?
Altın yargı (iyi hüküm) veren ne olur?
Ak (mübarek) yürek yıprandı,
Az halk ezildi.
Mukaddes Altayım!
Refah ve bereket versen ne olur?
Göbeklerimiz kir kondurmasın

Abdülkadir İNAN, *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*, Ank., 1972, s.127, 130.

15. Pertev Naili BORATAV, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Ank., 1946, s. 62-63. Orhan Şaik GÖKYAY, *Dedem Korkudun Kitabı*, İst., 1973, s. 100-101.

Dede Korkut'taki manzum parçaların çoğu, Mani inancına sahip Uygur şairlerinin şiirinde olduğu gibi mısra başı kafiyelidir. Hemen her hikâyede var olan manzum parçalardan biz birkaç tane örnek vermekle yetinelim.

*Yalap yalap yalabıyan inca tonlum
Yir basmayup yoriyan selvi boylum
Kar üzerine kan tammış kibi kızıl yañaklum
Koşa badem sığmayan tar ağızlum
Kalemçiler çalduğı kara kaşlum
Kurumsı kırk tutam kara saçlum
Aslan uruğı sultan kızı
Öldürmege men seni kıyar-midim
Öz canuma kıyam men saña kıymayam
Men seni smar-idüm¹⁶*

.....
*Yettüğümde yel yetmez-idi yedi urgunum
Yeñi bayıruñ kurdına beñzer-idi yigitlerüm
Yedi kişi-y-ile kurulurdu menüm yayum
Kayın tali yeleginden som altunlu menüm ohum
Yel esdi yağmur yağdı buñu kopdu
Yedi katla vardum ol kalayı alımadum geri döndüm
Menden dahi er kopmayasın Yegeneg'üm dön.¹⁷*

.....
*Mere kavat ağ sakallu babamı ağılatmışsın
Karıçuk ağ pürçekli anamı buzlatmışsın
Karındaşum Kıyan'ı öldürmüşsün
Ağca yüzlü bebeklerin öksüz komuşsın
Kormıyam seni
Kara polat öz kılıcum tartmayınça
Kafalu börklü başuñ kesmeyinçe
Alça kanuñ yir yüzine tökmeyinçe
Kardaşum Kıyan'ın kanın almayınça
Komazam¹⁸*

¹⁶. Muharrem ERGİN, *Dede Korkut Kitabı I, Giriş-Metin-Faksimile*, Ank., 1994, s.197.

¹⁷. Muharrem ERGİN, a. g. e., s. 202.

Yukarıdaki örneklerdeki zengin aliterasyon başta **a**, **k** ve **y** sesleri olmak üzere **b** ve **m** sesleriyle elde edilmiştir.

Şiirde ahengi ve aliterasyonu sağlamak için mısra başındaki ses, mısra içlerindeki kelimelerin başında da verilmiştir. Birkaç tane *kaş-lım/saç-lım*, *kak-am/dik-em*, *bak-ar olur/ dik-er olur* gibi kafiyeli örnekler hariç, mısra sonları daha ziyade rediflerle tamamlanmıştır.

<i>Kavum kabile menüm kuma yurdum</i>	a
<i>Kulan ile sığın geyiğe koñşı yurdum</i>	a
<i>Seni yağı nireden darımış gözel yurdum</i>	a
<i>Ağ ban ivler dikilende yurdu kalmış</i>	b
<i>Karıçuk anam oluranda yiri kalmış</i>	b
<i>Oğlum Uruz oh atanda puta kalmış</i>	b
<i>Oğuz bigleri at çapanda meydan kalmış</i>	b
<i>Kara mudbak dikilende ocak kalmış</i> ¹⁹	b

Görüldüğü, bu ve buna benzer örneklerde kafiyeli kelimelere pek rastlayamayız. Mısra sonlarındaki rediflerin yanı sıra mısra başlarında ortak sesleri kullanmak ihmal edilmemiştir. Mısra başı kafiye sisteminin bu eserden itibaren artık mısra sonlarında da yer alması dikkat çekicidir. Dede Korkut işte bu özelliğiyle de geçiş eseri olma özelliğini göstermektedir.

Eski gücünden çok şey kaybeden mısra başı kafiyeler bugün muhtelif Türk cumhuriyetlerinde nadir de olsa hâlâ kullanılmaktadır. Sözgeleşti **Azerbaycan**'da ve **Kazakistan**'da anonim ve sahibi belli ürünlerde şu örneklerle rastlarız:

Azerbaycanlı şair **Molla Cuma**'yı gerek mısra başında gerekse mısra sonunda aynı sesi kullanma gayreti içine girer. Prof. Efediyev tarafından tertip edilip basılan Molla Cüme-Eserleri, adlı kitapta konumuzla ilgili olarak pek çok şiir vardır. Şiirler; *f, z, d, k, m, g, l n, y, r* gibi seslerle vücuda getirilmiştir. Molla Cuma'nın bu şiirleri ileride örneklerini verdiğimiz **Âşık Paşa**'nın şiirleriyle benzerlik göstermektedir. Ancak molla Cuma, **Âşık Paşa**'dan farklı olarak mısra

18. Muharrem ERGİN, a. g. e., s. 214.

19. Muharrem ERGİN, a. g. e., s. 100.

sonlarında da mısra başında kullandığı sesi kullanmıştır. Sözceliği; Z ve M harfiyle ilgili olarak şiirinde, dörtlüklerini şu şekilde kurar.

Meleyib ahu tek kemende düşdüm
Milinen ciğeri yazılan oldum
Mehebbet camını Hızrdan içdim
Mehfuzide bed-beht yazılan oldum

Metlebimden görek heber ya suram
Müsrid gelse ser-payıme ya suram
Mürfi-ruhum indi ucar ya suram
Mehmanam dünyada yazılan oldum

MOLLA CÜME deyer yay ilaniyem
Mürvetsiz illerin yay ileniyem
Meşhuram payızda yay ileniyem
Meşegget gış gedib yazılan oldum²⁰

.....
Züleyha güzelliğinde Yusif-i Ken'an eziz
Ziyaretdi hilal gaşın kirpiyin peykan eziz
Zühur olub bu dünyaya düşdün aypak ve temiz
Zerrehsen muyungohuyur teşbih-i reyhan eziz

Zar ağlaram hesretinden didem gana boyanmaz
Zinhar etdi helgi sedam neçün bahtım oyanmaz
Zehmetinden derde düşdüm gelen tebib dayanmaz
Zenehinnen bir buse ver derdime derman eziz

Zimistanın bülbülüym arzularam seher yaz
Zabah açıp güle garşı ohuyuram seher yaz
Zindanında mebus olub çoh çekmişem geher yaz
Zay eyleme men CÜME'ni can İsmi Pünhan eziz²¹

²⁰ P. Ş. EFENDİYEV, *Molla Cüme-Eserleri*, Bakı, 1995, s. 168-169.

²¹ P. Ş. EFENDİYEV, a. g. e., s. 171-172.

Azerbaycan'da **saya** geleneği sırasında söylenen manzum parçalarda da mısra başı kafiyelerine rastlarız.

<i>Salameleyk say beyler</i>	<i>Soyun sanı- sayı var</i>
<i>Birbirinden yey beyler</i>	<i>Sayın soydan payı var</i>
<i>Saya geldi gördünüz</i>	<i>Saya payı bir olar</i>
<i>Salam verdi aldınız</i>	<i>Hagg gapısı pir olar</i>
<i>Alnı tepel guzunu</i>	<i>Saya deysen sınılar</i>
<i>Sayaçıya verdiniz</i>	<i>Soya deysen gan olar</i> ²²

Azerbaycan'da söylenen bir **tekerlemede** de mısra başında ve mısra içlerinde (Ç) sessizine ağırlık verilmiştir.

Çakıl daşlı çayları Çapayev çapa çapa, keçir biçir çöllerde Çar generallarını.

*Çapayev, çapa çapa görür parlak yarını.
Çap çaylarda çapayım;
Çap arkanca men çapım.
Çap o çapsın, biz çapak.
Çap, durma bir de çapak.
Çap gelecek günlerin elinden sevinç gapak.* ²³

Kazakistan'daki edebî ürünlerde çok miktarda mısra başı kafiyei esas alarak söylenmiş örnekler vardır. **Sağü Clenbaev**'ın sekiz mısra ve yedi hece ile yazdığı şiirlerde bu tarzı tercih etmiştir.

<i>Ak seoledey aralıp</i>	<i>Kel kenekey kevildi</i>
<i>Aspan astın cavlasın</i>	<i>Köterip bir alayık</i>
<i>Bizdin enge kosılıp</i>	<i>Kuykılçığan bir endi</i>
<i>Bulbul kustar cavlasın</i>	<i>Kosıla kep salayık</i>
<i>Kansın ebden kumarı</i>	<i>Kızık bolsın bul duoman</i>
<i>Kart könülil cavnasın</i>	<i>Kızdırıp bir karayık</i>
<i>Kızdırındar duvamandı</i>	<i>Al, kuyındar şaraptı</i>
<i>Kız-cigitter kaydasın</i>	<i>Toy bastaladı halayık</i>
<i>Kalıktasın cır ğana</i>	<i>Sır aldırma kömeyim</i>
<i>Kızıktasın gul-dala</i>	<i>Sunkıldap bir köreyim</i>

22. Mürsel HEKİMOV, *Halgımızın Deyimleri ve Duyumları*, Bakı, 1986, s. 5 ve 7.

23. Kaynak şahıs : İmran Abbasov ARİFŞAHOĞLU.

*Ceti kırdan eri asıp
Cetsin alıs şınğa da
Aldarına kelip tur
Akmaralday bir bala
Kelincannan asatın
Kökte curgen kün ğana*

*Köktemdegi özende
Künirente cır tögeyin
Dombıranı kağayın
Davırım elsiz demeyin
Bügin tüsken kelinnin
Betin aşıp bereyin*

*Beri de tur möldirep
Berinin de cak esi
Kelinimiz keldi dep
Kökke cetti töbesi
Karıyyası cası kep
Kaomalağan bar elge
Tuvtıktın bası dep
Türegelip bir sellem de*

*Keri cüzi nurlana
Kögerşinim keldi dep
Bavırındağı bir bala
Bügin eken boldı dep
Cügegi tek carılmayı
Cürgen sığar eren de
Caksı körer canınday
Can atana selem de*

*Kelin kelin körinder
Körimdiğin berimder
Kelin körem degender
Kene mağan erinder
Şampandı da kuyındar
Şaşuvdı da töginder
Bosağağa iyirmey
Bermenirek kelinder*

*Askar ala taydayın
Ak kuşağın caya alar
"Cas botam" dep erdayım
Cüregine avalar
Aytkan sözi bağıalı
Ayavlı bir ana elge
Casavrağan canarı
Can enene selem de²⁴*

Azerbaycan ve Kazakistan'da olduğu gibi Türkiye'de de aynı tarzda ortaya konulmuş örneklere rastlamaktayız. Ancak bu örnekler yok denecek kadar azdır. Var olmaları da; şairlerin şiirlerine ahenk katmalarının yanında, dikkat çekmeleri yahut *elifname*, *şairname* gibi türlerde adları aynı harfle başlayan şairleri bir araya getirme mecburiyetinden doğmuştur.

Kırşehir'de yatmakta olan **Âşık Paşa** (1272-1333), *Garipname*'sinde, şiirlerini Arap alfabesindeki harf sırasını esas alarak bablara ayırmış ve her babda, şiirleri, ilgili harfe göre isimlendirmiştir. Sözcüğü; şiirde mısralar *elif* ile başlatılmışsa bu şiir, "*babü'l- elif; ra* ile

²⁴. Bekmurat UVAHATOV- Cüsip KIDIRISOV, *Toy Kitabı*, Almatı, 1978, s. 105-106.

başlatılmışsa, “bübü’r-ra” olarak isimlendirmiştir. Şiirlerin tamamı yedişer dördlüktür. Biz burada bunlardan *babü’ d-dal*, *babü’ r-ra*, *babü’ s-sin* ve *babü’ l- mim* için örnekler veriyoruz.

Babü’ d-dal

<i>Devlet dahi sensin bana</i>	<i>Dilber sana tatlı canım</i>
<i>Devran dahi sensin bana</i>	<i>Ditrer kamu etim tenim</i>
<i>Değdi bana senden bu ışk</i>	<i>Derdim bilen sensin benim</i>
<i>Döndü yönüm senden yana</i>	<i>Derman nedir eyle bana</i>
<i>Derde deva sensin âhur</i>	<i>Dünyâ henüz eğlenmedin</i>
<i>Darü’ l-bekâ sensin âhur</i>	<i>Dürlü cevap söylenmedin</i>
<i>Daim atâ sensin âhur</i>	<i>Devr-i felek deprenmedin</i>
<i>Doğru yolum göster bana</i>	<i>düşmüş idi canım sana</i>
<i>Devletlü başın tacısın</i>	<i>Doldur senin fikrin ile</i>
<i>Dervişlerin mi’ racısın</i>	<i>Dirliklerim şükürin ile</i>
<i>Dün-gün canım muhtacısın</i>	<i>Dilim senin zikrin ile</i>
<i>Dindir seni sevmek bana</i>	<i>Dindirmesin önden sona</i>

*Dermanda bu ÂŞIK canı
Diler göre her dem seni
Dolunma ey devlet günü
Dîdârını göster bana²⁵*

Babü’ r-ra

<i>Rif’at bulan kimesneler</i>	<i>Razdan haber bilen kişi</i>
<i>Rağbet bu mülke kalmadı</i>	<i>Remz ile duydu bu işi</i>
<i>Rağıp olan hod dünyaya</i>	<i>Resuldür anın yoldaşı</i>
<i>Rastdur ki vefa bulmadı</i>	<i>Rahatlara ol kalmadı</i>
<i>Rehber değil dünya bilin</i>	<i>Rezzak’ı bilen canların</i>
<i>Rehzendürür perhiz kılın</i>	<i>Resm-i cihan koyanların</i>
<i>Rızkımıza razı olun</i>	<i>Rahmet hûnun yiyenlerin</i>
<i>Razı olanlar ölmedi</i>	<i>Rengi tagayyür olmadı</i>

²⁵ Sadeddin Nüzhet ERGUN, *Türk Şairleri*, C. 1, İst., 1936, s. 141.

*Ra'nâdır ol önden sona
Revnak Çalab vermiş ana
Rûh-ı latîfdir görsene
Rencü emek hiç olmadı*

*Rence düşenler ne için
Rüsvay olur dünya için
Renc alma ol sevda için
Rüstemlere baş salmadı*

*Revadır ey ÂŞIK eren
Râz içre bir halin gören
Riya ile yola giren
Reddoldu rahmet bulmadı²⁶*

Babü's-sin

*Söyler isem bu derdi ben
Sırrım cihana faş olur
Sâkin olup oturursam
Sığmaz yüreğim baş olur*

*Seyrim kamu senden sana
Seyranlarım senden yana
Sultandürür aşkın bana
Süvar ü hem yoldaş olur*

*Sürsün düşem ger bah ise
Sehil ola bin kahr ise
Senden gelen ger zehr ise
Siner canıma aş olur*

*Sermaye çün dökdü canım
Serkeş nita olsun tenim
Sevgin odun gör kim benim
Sızdı gözümde yaş olur*

*Seylab için şahsı ela
Sönen dutan ma'zul ola
Söyleyesi te'vil kıla
Severliği nebbaş olur*

*Serdi bize eydür gelin
Sen ben dimeklikden olun
Sevdiği için ölmek bilin
Sonu tükenmez yaş olur*

*Sen tınma ÂŞIK o erür
Sayruyu sağı ol görür
Serkeşleri yoldan sürür
Sâkinlere ferraş olur²⁷*

²⁶ Sadeddin Nüzhet ERGUN, a. g. e., s. 141.

²⁷ Sadeddin Nüzhet ERGUN, a. g. e., s. 141-142.

Babü'l- mim

<i>Merdan-ı Hak bu dünyada</i>	<i>Ma'lumdur âhır yol eri</i>
<i>Maksudlara kalmadılar</i>	<i>Mevlâ için n'ittikleri</i>
<i>Mülk-i bekâ bulmuş iken</i>	<i>Mihnet içinde her biri</i>
<i>Meyl-i fenâ kılmadılar</i>	<i>Miskin olup gülmediler</i>
<i>Müştakların oldur işi</i>	<i>Meşurdürür cümle dile</i>
<i>Müdam akar gözü yaşı</i>	<i>Mansur külün verdi yele</i>
<i>Mutlak Hakk'ı seven kişi</i>	<i>Mecnun mesel oldu ele</i>
<i>Mala cana kılmadılar</i>	<i>Ma'suk dad ayrıldılar</i>
<i>Mmuhkem isen sen bu işe</i>	<i>Mahluk bitisinden geçen</i>
<i>Münkir gibi deme nişe</i>	<i>Mi'raç diye oldur uçan</i>
<i>Müşkil değil başdan başa</i>	<i>Ma'ni şarabından içen</i>
<i>Mü'min olan ölmediler</i>	<i>Mestlikten ayrıldılar</i>

Menzil ıskdürür ÂŞIK'a
Minnet şükür bin kez Hakk'a
Menzil bulan mülk-i bekâ
Medh ile ayrıldılar²⁸

Erkiletli Âşık Hasan (1772-1856)'ın başkafiyeyle söylediği iki şiirin ortak özelliği hepsinde de (m) ünsüzünü kullanması ve *kelime başı kafiyelere* de yer vermesidir. (Geniş bilgi için Bkz. *Âşık Edebiyatında Kelime Başı Kafiyeli Şiirler ve Sefil Selimî'den Örnekler*)

<i>Merhaba benim meleğim</i>	<i>Mahsus muhabbet muradım</i>
<i>Mislin yok mahum merdane</i>	<i>Meşrebim mesud aradım</i>
<i>Mor menefşe metahımdır</i>	<i>Meyl edip muyindir adım</i>
<i>Muy-ı müdam mestane</i>	<i>Maşallah mülki miyane</i>
<i>Mahluk müjgane mesail</i>	<i>Müşkil bu HASAN'a mihnet</i>
<i>Maksudum mesud mu sail</i>	<i>Mümkün mekr ile melâmet</i>
<i>Men memegi mahına kail</i>	<i>Muhal muhtaca merhamet</i>

²⁸ Sadeddin Nüzhet ERGUN, a. g. e., s. 142.

Mey içmiş mahmur mestane

*Mihman mıyım yar meskene*²⁹

.....
GELİR

*Mürüvvet kânsın mıy-ı anber
Mahmurdur gözleri mestane gelir
Mislin yok cihanda mah-ı envarım
Melek karışmıştır merdane gelir*

*Müjgânın okuna mail olmuşam
Muhtacım dildara murad almışam
Mümkün mü sevdiğim mihman gelmişem
Merhamet kıl bana meskâne gelir*

*Müşkil işlerime medet kıl nazar
Mezahibdir şahım medhini yazar
Mahsus görmek için meşrebim gezer
Mat etmiş kendini meydana gelir*

*Meded kıl HASAN'a murada irem
Men gedaya olmazsa meğer kerem
Muhabbet tuzağın mestali korum
Merhaba efendim miyane gelir*³⁰

Karşılı âşık **Veysel Şahbazoğlu** (Arpaçay, 1921-1995) ise üç dörtlük olarak söylediği Tekerleme başlıklı şiirinde dörtlükleri **m**, **h** ve **a** sesleriyle başlatarak mümkün olduğunca kelime başı kafiyeye riayet etmeye çalışmıştır.

BİZE

*Merdan Muhammed damadı Mustafa evla bize
Musa Kelimullah dedi Mevlânâ Mevlâ bize
Mevlûd Resulü şanına hatib-i çelebidir
Mehdi sahabbel zamanı muratla Mevlâ bize*

²⁹ Rasim DENİZ, *Erkiletli Âşık Hasan*, Kayseri, 1996, s. 114.

³⁰ Rasim DENİZ, a. g. e., s. 115.

*Hasan ağı ile gitti Hüseyin al kanınan
Hamza Habibillah dedi Harun'da nişaninan
Halil'den Hacer hamile İsmail kurbanınan
Hatice'yle Havva haktır gelmesin hülya bize*

*Adem'i abad etti gönderdi peder dedi
Ahmed Ali'yi diledi Abbas'a kader dedi
Abdullah Amine eşi Ayşe Muhtar'da dedi
Allah'ın alîm varlığı ŞAHBAZ'ım söyle bize ³¹*

Sivaslı **Âşık Kaptanî** (Sivas, 1952-)'nin de **k** sesiyle vücuda getirdiği başkafiyeli bir şiiri vardır. Kaderden şikâyet konusunun işlendiği bu şiir üç dörtlüktür ve mısra içlerinde de **g** ve **k** sesiyle başlayan kelimelere yer vermiştir.

SES ETMEDİM

*Kedersiz günüm geçmiyor,
Kader dedim, ses etmedim.
Kara bahtım gün seçmiyor,
Kendim bildim yas etmedim.*

*Kem günlerde ömrüm bitti,
Kalleşliği cana yetti,
Kendini çok ağır sattı,
Kin gütmedim, küs etmedim.*

*KAPTANÎ'yim ömrüm geçer,
Köle etti benden kaçır,
Kuşlar gibi yüksek uçar,
Kararlıyım pes etmedim. ³²*

³¹. Erdoğan ALTINKAYNAK, *Âşık Veysel Şahbazoğlu (Hayatı-Sanatı-Şiirleri)*, Ank., 1998, s. 9.

³². Şiir 15.6.1998 günü aşığın kendisinden derlenmiştir. (D.K.)

Sivaslı **Cefaî** (Sivas, 1958-)akrostiş olarak yaşadığı şiirinde ister istemez başkafiye ile şiir vücuda getirmiştir. "NİHAL" kelimesindeki harflerle beş dörtlük olarak yazdığı şiirinde her dörtlüğü ilgili harfle başlamıştır.

GÜZEL

*Nasıl methedeyim böyle güzeli
Nidası sadası sözü bir güzel
Ne olur istesin verem canımı
Ne hoştur siması yüzü bir güzel*

*İstese arz etsem arzuhalimi
İncidip kırmasa gönül dalımı
İnsanı öldürür endam, çalım
İşvesi cilvesi nazı bir güzel*

*Hassas hoşgörülü ince mi ince
Huriye binziyor inan görünce
Hayata dönderir nazar edince
Hümayun bakışlı gözü bir güzel*

*Allah bir yaratmış sanki bir dahi
Abartmadım gerçek böyle billahi
Aşık oldum tanıdıkça vallahi
Adabı ahlakı özü bir güzel*

*Lal olsun CEFAÎ var ise hile
Lakin bulamadım hiçbir vesile
Lâkayt olmadım tatlı bir dille
Luftfedip arasa bizi bir güzel*

(15 5,1997, Kaşadası)

Şairnamelerin bir kısmında da aynı gayreti görürüz. Bunlar *elifname* tarzında ortaya konulmuş şiirlerdir. Bu şiiri vücuda getiren şair, kendisini, ilgili harfte, adları o harfle başlayan şairleri bir araya getirmeye mecbur hisseder. Şairnameyi vücuda getiren şair, adları aynı harfle başlayan şairleri/âşıkları bir dörtlükte toplarken, aynı zamanda mısra içi ve mısra başı kafiyelerle ahengi yakalar. Elimizdeki örnekler

XIX. yüzyılda yaşamış olan Gubarî ve Bosnavî'ye aittir. Gubarî, dörtlüklerde çok sayıda şaire yer verirken, Bosnavî sadece dörtlüklerin başında şairlerin adlarını zikreder.

Gubarî:

Suretî, Sarrafî, Savtî, Sadayî
Sahnî, Sun'î buldu Sadrî vefayı
Sadıkî, Sohbetî sürdü safayı
*Sahabî sahbada var germiyeti*³³

Bosnavî:

Türabî'nin kalamını beğendim
Tamamî demiştir aşktan usandım
Taibî'nin sözlerinden ben yandım
*Tebrizî'de iman ikrar demişler*³⁴

İnsanların davranış biçimlerini, dünya görüşlerini, töreyi, inancı, hayat tecrübelerini ortaya koyan **atasözlerinin** en belirgin özelliği, ele alınan konunun az söz kullanılarak, ses zenginliğiyle özlü bir şekilde ortaya konulmuş olmasıdır. Atasözünün nesilden nesile geçmesi ve yaşaması, sadece sözün doğru olmasına bağlı değildir. Onun mevcudiyetini sağlayan birtakım faktörler vardır ki, bunların başında da sık sık başvurulan tezat, teşbih ve tenasübün yanı sıra, kelimelerdeki hece ve ses zenginlikleri gelir. Kelime kadrosunu, özenle seçilmiş sözler oluşturur.

Manzum atasözlerinin genellikle mısra sonları kafiyelidir ve bazılarının bünyesinde yer alan kelimelerin başlarındaki sesler de aynıdır. Bu özellik bir kısım **deyim**lerde de görülür. Aşağıdaki örnekler, bu özellikte söylenmiş yüzlerce atasözü ve deyimden sadece birkaçıdır.

Azıcık aşım
Ağrısız başım (A)

İyiliğe iyilik her kişinin kârı
Kötülüğe iyilik er kişinin kârı (İ, K)

³³. Doğan KAYA, *Şairnameler*, Ank., 1990, s. 16.

³⁴. Doğan KAYA, a. g. e., s. 19.

<i>Yerine düşmeyen güzel</i>	
<i>Yerini yerini gezer</i>	(G, Y)
<i>Çul arımdan çomak çeken çok olur.</i>	(Ç)
<i>Kaynayan kazan kapak tutmaz.</i>	(K)
<i>Serçe ile söyleşenin sesi semadan gelir.</i>	(S)
<i>Tütün tüttürmez tatlı tattırmaz.</i>	(T)
<i>Yaramaz yarasız yapamaz.</i>	(Y) ³⁵

Mısra başı kafiyelerinin fazla miktarda yer aldığı sözlü ürünlerimizden diğerleri de **tekerlemeler** ve **yanıltmacalar** / **yanılmaçlardır**. Oyun tekerlemelerinden sayılan ve söz cambazlığına dayanan da yanıltmacalarda özellikle anlamlı yahut anlamsız olan birbirine yakın kelimeler seçilir ve onların çekimli şekilleri kullanılır. Dilin sürçmesi için, karşıdakinden, söylenmesi istenilen sözün birkaç defa tekrarı istenir. Yanıltmacaların bir kısmı, anlamsız sözler olmakla beraber, aynı seslerin tekrar tekrar yer alması dolayısıyla ahenkli sözlerdir.

Aşçı Hasan aş astı, asanda aklı çaştı. (A)

Bir berber, bir berbere; "Bre berber, be beber, be birader, gel beraber, bir berber dükkânı açalım." demiş. (B)

-Kilisenin kapısını kim kırdı?

-Kaya kırdı.

-Kaya kırmaz.

-Kaya'nın küçük kardeşi kırdı. (K)

Değirmene girdi köpek, değirmenci vurdu kötek? Hem kötek yedi köpek, hem kepek yedi köpek (D, K, Y)

Şu köşe yaz köşesi, şu köşe kış köşesi, ortada su şişesi. (K,Ş)³⁶

Mısra başı kafiyeleler aşağıdaki manide olduğu gibi zaman zaman manilerde de karşımıza çıkar.

³⁵. Ali Esat BOZYİĞİT, *Güvercin Uçuverdi*, Ank., 1998, s. 243.

³⁶. Ali Esat BOZYİĞİT, .a. g. e., s. 245-248

*Dağdan indim düze ben
Diken oldum göze ben
Dar yerin geniş olsun
Daha gelmem size ben*

Bu çalışmada, kafiye'nin ne olduğu, eski Türk şiirinde ahengin ne ile sağlandığı, mısra başı kafiye'nin durumu ve özellikleri, bu kafiye'nin mısra sonlarına niçin ve ne şekilde kaydığı, hangi alanlarda kendilerine yer bulabildiği ve nihayet yakın zamanlarda kullanılan mısra başı kafiye'nin kullanılış sebepleri neler olduğu konularına açıklık getirilmiştir. Bu çerçevede mümkün olduğunca ana eserlere başvurulmuş ve konuyla ilgili olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Bugün genellikle mısra sonlarındaki kafiye'ler eski Türk şiirinde mısra başında yer alıyordu. Cümlede vurgunun sona kayması ve başka kültürle temas sonucu mısra başlarında yer alan kafiye'ler, mısra sonuna kaymıştır.

2. Genellikle dörtlükler halinde yazılan ve mısralardaki hece sayıları eşit olmayan ilk Türk şiirlerinde sadece mısra başı kafiye'lerle yetinilmemiş, mısra içindeki kelimelerin başında da aynı seslerin kullanılmasına özen gösterilmiştir.

3. Mısra sonu kafiye'leri geçiş döneminde -Dede Korkut'taki örneklerde görüleceği üzere- önceleri rediflerle sağlanmış, bu şekil sonraki dönemlerde inkişaf göstererek kafiye+redif şekline dönüşmüştür.

4. Başkafiye'lerin ve aynı sesle başlayan kelimeleri bir araya getirme kaygısı, şiirde *ahenk* sağlama ve *göz için kafiye* yapma düşüncesiyle doğrudan ilgilidir.

5. Sonraki devirlerdeki şairlerin bir kısmının mısra başı kafiye'lerine ilgi duyması, yazdıkları şiirlere dikkat çekmek yahut *elifname* örneğinde olduğu gibi aynı harflerle başlayan şairleri bir araya getirme kaygısının zorlayıcı rol oynamasıdır.

6. Mısra başı kafiye'ler sadece sahibi belli ürünlerde değil, aynı zamanda atasözü, deyim, tekerleme, yanıltmacalarda, manilerde, şaman dualarında ve saya gezmede olduğu gibi geleneklerin icrası sırasında da kullanılmıştır.